

VIITTOMAKIELTEN LAUTAKUNNAN 76. KOKOUS

aika perjantaina 9.10.2020, klo 10.08–13.50 (lounastauko klo 11.30–12.30)

paikka videokokous Zoom-ohjelmalla

Läsnä:

jäsenet

Alf Ekström

Jarkko Keränen

Sanna Paasonen

Juhana Salonen

puheenjohtaja

Elina Tapio

Mikaela Tillander

sihteerit

Maria Andersson-Koski

Leena Savolainen

vieraat

Annika Aalto

Kuurojen Liitto ry, § 4

Janne Kankkonen

Kuurojen Liitto ry

Päivi Mäntylä

Kuurojen Liitto ry

Ulla Sivunen

opiskelija, Jyväskylän yliopisto, § 4

Tomas Uusimäki

Kuurojen Liitto ry

Poissa:

jäsen

Taina Petäjäinen

Mari Virtanen

PÖYTÄKIRJA

1. § Kokouksen avaus.

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.08.

2. § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.

Puheenjohtaja totesi kokouksen laillisesti koollekutsutuksi ja päätäntävaltaiseksi.

3. § Kokouksen esityslista.

Ilmoitusasioihin lisättiin yksi asia, ja muutoin esityslista hyväksyttiin muutoksitta.

4. § Viittomakielen opetus

Ulla Sivunen (Jyväskylän yliopiston opiskelija, kasvatustieteen maisteri) ja Laura Kanto (tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto) olivat pyytäneet lautakuntaa käynnistämään keskustelun viittomakielen opetuksesta ja harkitsemaan, voisiko se laatia asiasta kannanoton tai jollakin muulla tapaa pyrkiä vaikuttamaan opetukseen liittyviin moninaiisiin ongelmiin. Suomenruotsalaisen viittomakielen tilannetta edustamaan lautakunta oli kutsunut paikalle Annika Aallon (erityisasiantuntija, Kuurojen Liitto).

Sivunen, Kanto ja Aalto olivat kukin lähettäneet lautakunnalle videon, jossa toivat esiin opetuksen tilannetta ja sen järjestämiseen liittyviä ongelmia. Lisäksi taustaineistona käytettiin De Weerdtin haastattelua [Viittomakielen opettajan profiili](#) ja aiheeseen liittyvää artikkelia [De Weerdt & Salonen & Liikamaa \(2016\)](#). Videot ja artikkeli tarjosivat perustan lautakunnassa käydylle keskustelulle. Tietoa Laura Kannon vetämästä VIKKE-projektista löytyy [Jyväskylän yliopiston sivuilta](#).

Viittomakielen opetus on kokonaisuutena laaja ja monitahoinen. Se voidaan ensinnäkin jakaa käytettävän opetusmenetelmän (didaktiikan) mukaisesti

- äidinkielenä opetukseen (esim. perusopetuksen *viittomakieli ja kirjallisuus* -tunnit)
- vieraana kielenä opetukseen (esim. viittomakielen tulkkien koulutus)

Viittomakielen perheopetuksessa, jota kuntien sosiaalitoimet tarjoavat harkinnanvaraisena sopeutumisvalmennuksena, voi kuitenkin olla vaikea noudattaa tätä opetusmenetelmien perinteistä kahtiajakoa. Tällä hetkellä perheiden saama opetus myös vaihtelee sisällöltään ja laadultaan todella paljon, eikä mitään yhteistä pedagogista skeemaa eikä oppimateriaalia ole käytössä.

Kooste kokouksessa esille tulleista näkökulmista viittomakielen opetukseen:

a) Viittomakielen opettajan pätevyysvaatimukset

- Historiallinen muutos: Aikaisemmin suurin osa perheopetusta antavista opettajista oli kuuroja viittomakielisiä. Nyt heitä on vähän, ja suurin osa opettajista on kuulevia viittomakielen tulkkeja.
- Keskustelu viittomakielen opettajan ”sopivista” ominaisuuksista koetaan arkaluonteiseksi (aihe on tabu). Siksi esimerkiksi kuuleva tulkki ei aina uskalla kertoa toimivansa opettajana.
- Mitkä opettajan ominaisuudet ovat tärkeitä perheopetuksessa? Toimiiko opettaja myös kulttuuri- ja identiteettimallina?
- Tulisiko pätevyysvaatimukset määritellä virallisesti?
 - Kyllä, mutta perheopetuksessa tulee huomioida myös perheiden erilaiset tarpeet kielenoppimisen eri vaiheissa sekä opettajapula osassa kuntia.

- Pätevyysvaatimukset tulee määritellä erikseen viittomakieltä äidinkielenä opettavalle ja vieraana kielenä opettavalle.
- Suomenruotsalaisen viittomakielen kohdalla tulee olla joustava ja kukin opettajatilaus voidaan räätälöidä omana tapauksenaan. On epärealistista vaatia kaikilta suomenruotsalaisen viittomakielen opettajilta korkeakoulutusta.
- Viittomakielen tulkit opettajina
 - Mikä on riittävä kielitaito? Pedagogiset taidot?
 - Minkä tasoinen kielitaito tulkin on koulutuksensa aikana mahdollista hankkia?
- Monet viittomakielen opetuksen parissa nykyään työskentelevät pitävät näkökulmaa *kuka saa opettaa?* vanhanaikaisena. Sen sijaan meidän tulisi keskittyä siihen, *mitä lapsi ja hänen perheensä tarvitsevat?* Jokaisella lapsella ja jokaisella perheellä on yksilölliset tarpeensa, ja ne voivat ajan kuluessa myös muuttua.

b) Perheopetus kunnan vammaispalveluna

- Kuvaus tyypillisestä prosessista, minkä myötä kuulovammaisen lapsi ja hänen perheensä voivat saada mahdollisuuden viittomakielen tai viittomien opetukseen:

lääkäriin läheteellä pääsy erikoissairaanhoidon (kuulokeskuksen) potilaaksi (kuntoutettavaksi) -> kuulokeskuksen puheterapeutin tai muun kuulon kuntoutukseen osallistuvan terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolla sovitaan, että lääkäri¹ kirjoittaa lausunnon, jossa suositellaan viittomien tai viittomakielen opetusta -> lausunto liitteeksi kunnan vammaispalveluhakemukseen² -> myönteinen päätös -> opettajan etsiminen
- Kunnat usein mieluummin ottavat viittomakielen perheopettajiksi henkilöitä, joilla on esimerkiksi oma yritys tai toiminimi, tai jotka ovat jonkin yrityksen palveluksessa. Muiden voi olla vaikeampi saada perheopettajan töitä.

c) Viittomaopetus (tukiviittomien opetus, viittomakommunikaation opetus)

- Kuurojen Liiton tietojen mukaan kuulokeskukset tarjoavat sisäkorvaistutteen saaneille lapsille ensisijaisesti kuulon ja puheen kuntoutusta. Tämän lisäksi joillekin lapsille ja heidän perheelleen tarjotaan kuntoutuksena myös (tuki)viittomaopetusta. Viittomakielen opetusta ei tarjota lainkaan.
- Tiedetään, että joissakin perheissä on opetustilanteessa kuitenkin päädytty valitsemaan viittomien sijaan viittomakielen opetus. Tästä voi seurata myös

¹ Lausunnon voi kirjoittaa joku muukin asiantuntija, esimerkiksi Kuurojen Liiton erityisasiantuntija. Osa kunnista voi kuitenkin vaatia, että lausunnon on kirjoittanut lääkäri.

² Viittomakielen opetusta järjestetään vammaispalvelulain perusteella harkinnanvaraisena (määrärahasidonnaisena) sopeutumisvalmennuksena. Kyse ei siis ole subjektiivisesta oikeudesta.

hankaluuksia, koska kuntouttava taho (kuulokeskus) ei välttämättä hyväksy perheen ratkaisua.

- Kela on hylännyt lasten tulkkauspalveluhakemuksia sillä perusteella, että lapsi ei ole viittomakielen käyttäjä, koska hän on saanut vain viittomien opetusta.
 - Sen lisäksi, ettei lapsi saa tarvitsemaansa tulkkauspalvelua, Kela tulkinnallaan vaikeuttaa lapsen kasvamista viittomakieliseksi.
 - Kelassa ymmärrys kielestä on puutteellista (kommunikaatio vs. kieli).
- Tulkkausyritykset tarjoavat vain viittomaopetusta, jos heillä ei ole palkattuna äidinkieleltään viittomakielisiä opettajia. ”Kuka saa opettaa?” -keskustelussa kieliyhteisön esille nostama ”tulkki ei saa opettaa” -kanta on tehnyt yrityksistä varovaisia, eikä viittomakielen opetusta siksi tarjota. Tämä on ilmeisesti osaltaan vaikuttanut siihen, että kunnat tarjoavat perheille lähes yksinomaan viittomaopetusta.
- Mihin tutkimustietoon pohjautuen (tuki)viittomaopetusta annetaan? Millaisia opetusmetodeja käytetään? Mikä on tukiviittoma, ja kuinka tukiviittomia puheen tukena käytetään? Mikä niiden käytön suhde on viittotuun puheeseen?
 - Humak on hakenut rahaa tukiviittomia koskevan tutkimusprojektin suunnitteluun.
- Suomenruotsalaisten lasten tuplahaaste
 - Aiemmin käytössä ollut opetusmateriaali on perustunut suomalaisen viittomakieleen. Uutta aineistoa ei ole.
 - tapausesimerkki: Perhe sai suomen kielen mukaisten tukiviittomien opetusta, ja lapsi omaksui muissa yhteyksissä myös suomalaista viittomakieltä. Koulun aloitettuaan lapsi ei kuitenkaan voinut käyttää näitä, koska koulun puhuttu kieli oli ruotsi. Siitä huolimatta kunta katsoi, ettei lapsi tarvitse suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta, vaan että hänen saamansa tukiviittomien opetus riittää. Tapaus on käsiteltävänä hovioikeudessa.

d) Viittomakielen opettajarekisterin perustaminen

- Mikä taho ylläpitäisi rekisteriä?
- Mitkä olisivat opettajan pätevyysvaatimukset?
- Kuinka opettaja voi osoittaa osaamisensa?

e) Kuurot maahanmuuttajat

- Kuinka kuurojen maahanmuuttajien viittomakielen opetuksen järjestämistä ja opetuksen sisältöä voitaisiin kehittää?

Viittomakielen ja tukiviittomien opetuksen järjestämiseen liittyvä tieto ja osaaminen on hajallaan eikä kenelläkään ei ole asiasta kokonaiskuvaa. Todettiin, että lautakunnan rooli voisi olla yhteistyön käynnistäminen ja edistäminen.

Päätös 1. Lautakunta päätti ehdottaa Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskukselle ja Kuurojen Liitolle, että nämä yhteistyönä kartoittaisivat nykytilanteen. Kun on saatu ajantasaista tietoa opetuksen eri osa-alueista, voidaan käydä käsiksi tilanteen parantamiseen. Lautakunta ehdottaa myös viittomakielen opetuksen kansainvälisen seminaarin tai työpajan järjestämistä.

5. § Lautakunnan edellisen kokouksen pöytäkirjojen tarkistaminen.

Kokouksen 19.5.2020 suomen- ja ruotsinkielisestä pöytäkirjasta poistettiin viittomakielen keskuksen Wikipedia-työtä koskeva maininta. Muutoin pöytäkirjat hyväksyttiin muutoksitta.

Suomalaisella viittomakielellä viitottujen pöytäkirjojen 70, 73 ja 74 tarkistaminen siirrettiin seuraavaan kokoukseen.

6. § Viittomakielisen kokousyhteenvedon laatijan valinta.

Kokousyhteenvedon viittojaksi valittiin Juhana Salonen.

7. § Kuuroja tulkkeja koskeva Kelan uusi linjaus – Kelan vastaus lautakunnan kannanottoon

Viittomakielten lautakunta lähetti 15.5.2020 Kelalle [kannanoton](#) uusista linjauksista koskien sitä, ettei reletulkkausta tarjota osana tulkkauspalvelua. Kela vastasi kannanottoon [8.6.2020](#). Vastauksessaan Kela torjuu lautakunnan kannan juridisilla argumenteilla. Lautakunta kokee, että näin toimiessaan Kela välttelee ottamasta kantaa niihin tulkkauspalvelun ongelmiin, jotka lautakunta kannanotossaan nosti esille.

Kelan antamaan vastaukseen on reagoitu myös muilta tahoilta. Päivi Rainò kutsui elokuussa koolle ryhmän, jossa asiasta keskusteltiin. Kokoontumisen konkreettisena seurauksena Kieliasiantuntijat ry:n juristit ovat ottaneet käsiteltäväkseen erään yhdistyksessä jäsenenä olevan kuuron tulkin mahdollisuuden toimia ammatissaan.

Päätös 2. Lautakunta päätti jäädä seuraamaan tilannetta. Tarvittaessa se voi kommentoida muiden tahojen asiasta laatimia lausuntoja.

8. § Muut esille tulevat asiat.

- a) Viittomakieleen ja kuuroihin liittyvien Wikipedia-artikkelien kirjoittaminen.

Sihteerit ovat jonkin verran selvittäneet eri toimijoiden kiinnostusta ryhtyä Wikipedia-kirjoittajiksi, mutta tiedustelut eivät ole juurikaan tuottaneet tulosta. Lautakunta katsoi yksimielisesti, että tarvitaan koordinoiva taho, jotta asiassa päästään liikkeelle.

Päätös 3. Sihteerit selvittävät yhdessä Kuurojen Liiton kielineuvojien kanssa, kuinka työprosessi voidaan käynnistää.

- b) Kuurojen maahanmuuttajien tilanne ja mitä Kuurojen Liitossa on asian hyväksi tähän mennessä tehty?

Kuurojen Liiton erityisasiantuntija Marika Rönnberg oli laatinut lautakunnalle kuvauksen siitä, mitä liitto on noin viiden viimeisen vuoden aikana tehnyt kuurojen maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten asioita edistääkseen. Hänen kuvauksensa lisäksi lautakunta toivoi vielä tietoa siitä, millaista tukea kuurot maahanmuuttajat ympäri Suomea tosiasiallisesti saavat.

Päätös 4. Sihteerit jatkavat asian selvittämistä Kuurojen Liiton erityisasiantuntijoiden ja aluetyöntekijöiden kanssa.

9. Ilmoitusasiat.

- a) Pohjoismainen viittomakielten verkosto on tilannut ruotsalaiselta juristilta Richard Sahlinilta selvityksen eri Pohjoismaiden lainsäädännön niistä juridisesti merkityksellisistä dokumenteista (lait, asetukset, hallituksen esitykset jne.), jotka kytkeytyvät lapsen mahdollisuuteen omaksua ja käyttää viittomakieltä. Selvitys täydentää viittomakielten verkoston ja Norjan Språkrådetin yhdessä OsloMet-yliopistolta tilaamaa tutkimusta Mitä pohjoismainen, 2000-luvun jälkeen julkaistu tutkimus sanoo lasten ja nuorten mahdollisuudesta käyttää viittomakieltä? OsloMetin tutkimus ja Sahlinin selvitys on tarkoitus julkaista viittomakielten verkoston järjestämässä seminaarissa keväällä 2021.
- b) Opetus- ja kulttuuriministeriö on päättänyt jakaa suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimusvastuun kahden yliopiston, Jyväskylän ja Helsingin yliopiston, kesken. Tutkimustoiminta käynnistyy vuonna 2021.
- c) Ensimmäinen [Viittomakielibarometri-kysely](#) on käynnissä 18.10.2020 asti ([Kuurojen Liiton uutinen](#)). Oikeusministeriön tilaaman kyselyn toteuttaa Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- d) [Viitotut muistot -tutkimushanke](#) järjesti verkossa [avausseminaarin](#) 22.9.2020. Hankkeessa selvitetään kuuroihin ja viittomakieliseen yhteisöön kohdistuneita oikeudenloukkauksia (hankkeesta tietoa [valtioneuvoston sivuilla](#)).

- e) Nina Sivunen ja Elina Tapio ovat julkaisseet tieteellisen artikkelin: Sivunen, N. & Tapio, E. 2020. "Do you understand (me)?" Negotiating mutual understanding by using gaze and environmentally coupled gestures between two deaf signing participants. Applied Linguistic Review <https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0065>

10. § Seuraava kokous.

Seuraava kokous pidetään 1.12.2020.

11. § Kokouksen päättäminen.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 13.50.

Vakuudeksi

Leena Savolainen
sihteeri

Juhana Salonen
puheenjohtaja